

Kvalitativa lekmiljöer i den täta staden

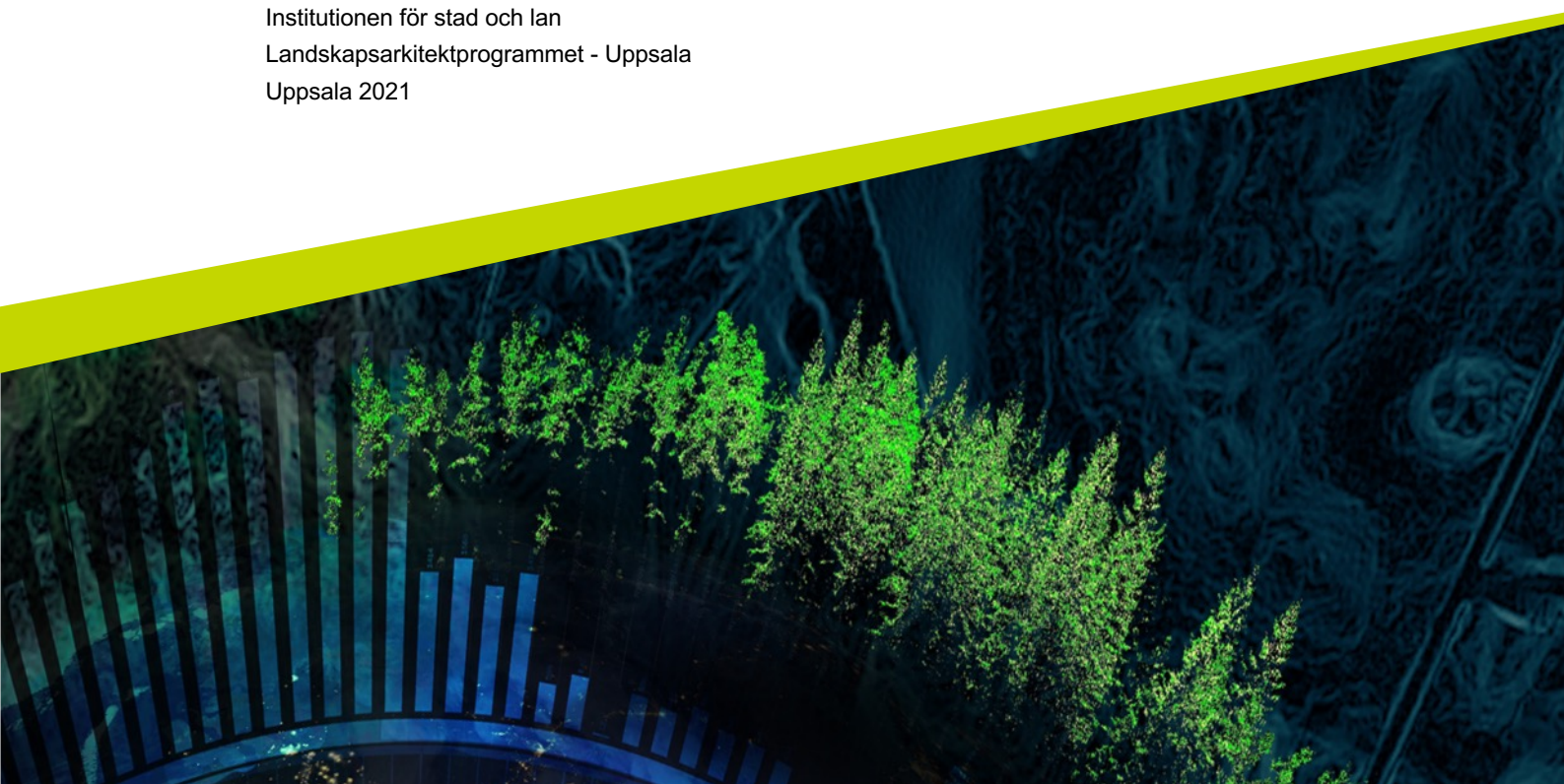
– en jämförande platsanalys av lekplatsutformning

Qualitative play spaces in dense urban areas – a comparing analysis of playground design

Sofia Andersson

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och lan
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2021

Kvalitativa lekmiljöer i den täta staden – en jämförande platsanalys av lekplatsutformning

Qualitative play spaces in dense urban areas – a comparing analysis of playground design

Sofia Andersson

Handledare: Anna Persson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Examinator: Viveka Hoff, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i Landskapsarkitektur
Kurskod: EX0861
Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land

Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2021
Upphovsrätt: Alla bilder i arbetet används med erforderliga tillstånd
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Barn, lek, lekplats, lekmiljö, lekvärde, utemiljö, natur, KFC-lekplats

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Den här uppsatsen undersöker hur lekplatsen kan utformas för att uppnå höga lekvärden. Dagens barn leker allt mindre utomhus och blir istället mer stillasittande på grund av deras minskade rörelsefrihet och den ökande digitala utvecklingen. Dessutom minskar barns utemiljöer till följd av förtätning vilket ställer större krav på att de lekmiljöer som finns är väl utformade och lockar till lek och rörelse. Det påstås dock att det idag finns för många tråkiga och enformiga lekplatser som består av lekredskap (Kit), omgivande staket (Fence) och gummimatta (Carpet), så kallade KFC-lekplatser. Enligt forskning uppnår dessa lekplatser lägre lekvärden än mer naturligt utformade lekplatser. För att undersöka på vilket sätt den naturliga lekplatsutformningen uppnår högre lekvärden och om denna kan användas som utgångspunkt vid gestaltning av kvalitativa lekmiljöer görs en jämförande platsanalys av två lekplatser i Uppsala med en KFC-utformning respektive en naturlig utformning. Lekplatsernas lekvärden analyseras med hjälp av Malmö stads analysverktyg Lekvärdesfaktor. Studien visar att lekvärdet är högre på en naturlig lekplats än på en KFC-lekplats eftersom den tillgodoser fler av Lekvärdesfaktorernas kvalitetsaspekter. Undersökningen visar dock att det finns för- och nackdelar med båda utformningarna samt att det finns andra aspekter som behöver tas hänsyn till vid utformning av lekplatser. Trots innehållsrika lekplatser med hög kvalitet är det svårt att kompensera för barns minskade utemiljöer och därför behöver utrymme ges för att ha möjlighet att skapa kvalitativa lekmiljöer i den täta staden.

Nyckelord: Barn, lek, lekplats, lekmiljö, lekvärde, utemiljö, natur, KFC-lekplats

Abstract

This paper examines how the playground can be designed to achieve high play values. Today's children play less outdoors and become more sedentary due to their decreasing freedom of movement and to the increasing digital development. In addition, children's outdoor environments decrease due to urban densification which puts higher demands on the play space's design and ability to attract play and physical activity. It is claimed, however, that today there are too many boring and dull playgrounds which consist of play equipment (Kit), surrounding fence (Fence) and carpets of rubber surface (Carpet), so called KFC playgrounds. Due to research, these playgrounds reach lower play value than spaces designed in a more natural way. To examine in what way the naturally designed playground achieves higher play value and whether this can be used as a starting-point when designing qualitative play spaces, a comparing analysis is made of two playgrounds in Uppsala with a KFC style respectively a more natural design. The play values of the playgrounds are being analyzed using Malmö stad's analysing tool Lekvärdesfaktor. The study shows that the naturally designed playground achieves higher play value than the KFC playground because it satisfies more of the Lekvärdesfaktor's quality aspects. However, the study shows that there are advantages and disadvantages to both designs and that there are other aspects to consider as well when designing playgrounds. Despite content-rich and high-quality playgrounds, it is difficult to compensate for children's reduced outdoor environments and therefore space needs to be given to be able to create qualitative play spaces in dense urban areas.

Keywords: Children, play, playground, play space, play value, outdoor environment, nature, KFC playground

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	8
Figurförteckning.....	9
1. Introduktion.....	11
1.1. Syfte och frågeställning.....	12
1.2. Avgränsning	12
2. Metod	13
2.1. Analysverktyget Lekvärdesfaktor	13
2.2. Val av analysobjekt.....	14
3. Bakgrund.....	16
3.1. Lek och dess betydelse	16
3.2. Faktorer som påverkar gestaltningen av barns lekmiljöer	17
3.3. Utemiljöer med högt lekvärde	17
3.3.1. Höga lekvärden enligt Woolley och Lowe	18
3.3.2. Höga lekvärden enligt Lekvärdesfaktorn	18
4. Resultat och analys.....	22
4.1. Analys och bedömning av lekvärden i Portalparken	22
4.1.1. Friyta	24
4.1.2. Zonering av lekplatsen	24
4.1.3. Tillgänglighet	24
4.1.4. Vegetation och topografi	25
4.1.5. Integration av lekutrustning i landskapet.....	27
4.1.6. Möjlighet till omvärldsförståelse	27
4.1.7. Portalparkens totala lekvärde.....	27
4.2. Analys och bedömning av lekvärden i Siegbahnparken	28
4.2.1. Friyta	30
4.2.2. Zonering av lekplatsen	30
4.2.3. Tillgänglighet	31
4.2.4. Vegetation och topografi	32
4.2.5. Integration av lekutrustning i landskapet.....	32
4.2.6. Möjlighet till omvärldsförståelse	32
4.2.7. Siegbahnparkens totala lekvärde.....	34
4.3. Jämförande analys av lekplatsernas gestaltning och lekvärden.....	34
5. Diskussion	36
5.1. Reflektion kring resultatet och analysverktyget.....	36
5.2. Är naturlika utformningar alltid att föredra?.....	37
5.3. Lekplatsens utformning för ett hållbart samhälle	39
6. Slutsats.....	40
Referenser	41
Bilaga 1	44

Tabellförteckning

Tabell 1. Sammanställning av bedömningen av Portalparkens och Siegbahnparkens lekvärden.....	34
---	----

Figurförteckning

Figur 1. Lantmäteriet (2021) <i>Uppsala. SWEREF 99 TM, RH 2000</i> . Karta [Kartografiskt material] https://minkarta.lantmateriet.se [2021-03-05]...	15
Figur 2. Lantmäteriet (2021) <i>Kvarngärdet. SWEREF 99 TM, RH 2000</i> . Fastighetskarta [Kartografiskt material] https://minkarta.lantmateriet.se [2021-03-05].....	22
Figur 3. Uppsala Kommun (2015) <i>Illustrationsplan Portalparken</i> . [illustration]. Bearbetad av Andersson.....	23
Figur 4. Andersson (2021) <i>Hemma i köket</i> . [fotografi]. [2021-03-05].....	24
Figur 5. Andersson (2021) <i>Upphöjt bakkbord</i> . [fotografi]. [2021-03-05].....	25
Figur 6. Andersson (2021) <i>Portalparken i snö</i> . [fotografi]. [2021-02-05].....	25
Figur 7. Andersson (2021) <i>Inhägnade buskar</i> . [fotografi]. [2021-03-05].....	26
Figur 8. Andersson (2021) <i>Topografi Portalparken</i> . [fotografi]. [2021-03-05]...	26
Figur 9. Lantmäteriet (2021) <i>Rosendal. SWEREF 99 TM, RH 2000</i> . Fastighetskarta [Kartografiskt material] https://minkarta.lantmateriet.se [2021-03-05].....	28
Figur 10. Karavan landskapsarkitekter, uppdrag åt Uppsala Kommun (2017-2018) <i>Illustrationsplan Siegbahnparken</i> . [illustration]. Bearbetad av Andersson.....	29
Figur 11. Andersson (2021) <i>Tallskogsbeklädda Åsen</i> . [fotografi]. [2021-03-05].	30
Figur 12. Andersson (2021) <i>Torparträdgården</i> . [fotografi]. [2021-03-05].....	31
Figur 13. Andersson (2021) <i>Klippor</i> . [fotografi]. [2021-03-05].....	31
Figur 14. Andersson (2021) <i>Vattenlek</i> . [fotografi]. [2021-03-05].....	32
Figur 15. Eriksson (2020) <i>Perennrabatter i Siegbahnparken</i> . [fotografi].....	33
Figur 16. Andersson (2021) <i>Pulkaåkning</i> [fotografi]. [2021-02-01].....	33

1. Introduktion

Att leka är en viktig del av uppväxten. FN:s barnkonvention blev 2020 svensk lag och understryker att lek är en rättighet för alla barn (SFS 2018:1197 artikel 31). Därmed är det också samhällets ansvar att skapa lekmiljöer som tillgodoser barns behov av lek.

Dagens barn leker allt mindre utomhus och blir istället allt mer stillasittande till följd av deras minskade rörelsefrihet och den ökande digitala utvecklingen som tar allt mer uppmärksamhet (Mårtensson 2011; Stadsbyggnadsförvaltningen 2019). Barns minskade rörelsefrihet beror delvis på föräldrars oro för olyckor och övergrepp men också på biltrafiken och bristen på säkra gång- och cykelvägar (Beckman 2018). Dessutom minskar barns utemiljöer till följd av den förtätning som eftersträvas i dagens stadsbyggande som gör att konkurrensen om marken är hård (Stadsbyggnadsförvaltningen 2019). Utrymmena mellan husen blir allt mindre vilket bland annat leder till färre ytor för barns lek (ibid.) och leken hänvisas därav allt mer till lekplatserna som är planerade av vuxna. Av den anledningen är det desto viktigare att de lekmiljöer som finns är väl utformade, har stor innehållsmässig variation och höga lekvärden vilket enligt Malmö stad (2011) delvis kan kompensera för den minskade ytan. Ju högre lekplatsens kvalitet är desto större är sannolikheten att barn leker utomhus vilket ger flera vinster för barns fysiska och mentala välbefinnande (Boverket 2015). Att barn leker utomhus är därför viktigt och landskapsarkitekten har därmed ett ansvar i att utforma attraktiva lekplatser som lockar till utomhuslek.

Enligt Beckman (2018) på parkenheten i Örebro skapas det idag dock för många enformiga och tråkiga lekplatser som består av en handfull standardiserade lekredskap (Kit), omgivande staket (Fence) och platt mark med gummimatta (Carpet). Dessa så kallade KFC-lekplatser (Woolley 2007) är enkla att bygga, enkla att sköta, tillgängliga och säkra men forskning visar på att barn behöver varierande lekmiljöer för sin fulla utveckling och lärande vilket sådana utformningar inte tillgodoser (Ur Samtiden - Låt staden grönska 2020). Lekplatser behöver därför istället utformas med fokus på lekvärde. För att skapa dessa kvalitativa lekmiljöer anser de brittiska landskapsarkitekterna Woolley och Lowe (2013) att naturlika lekplatsutformningar bör eftersträvas då de hävdar att dessa ger högre lekvärden än KFC-lekplatser. Med naturlika gestaltningar syftar de på platser med topografi, vegetation, naturmaterial samt lösa och rörliga delar som ofta kompletteras med lekutrustning. Denna uppsats undersöker på vilket sätt den naturlika lekplatsutformningen kan uppnå högre lekvärden än KFC-lekplatsen och om denna utformning därmed kan användas som utgångspunkt vid gestaltning av kvalitativa lekmiljöer.

1.1. Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att bidra med ökad kunskap om vad som ger höga lekvärden och vilken typ av lekplatsutformning landskapsarkitekten kan använda för att bidra till att säkerställa kvalitativa utemiljöer för barn i den täta staden.

Frågan som uppsatsen undersöker är: På vilket sätt kan den naturlika lekplatsutformningen tillgodose högre lekvärden än KFC-lekplatsen enligt Lekvärdesfaktorn och därmed användas som utgångspunkt vid utformning av lekplatser?

1.2. Avgränsning

Uppsatsen avgränsas till förskole- och lågstadiebarn i åldrarna 3 - 9 år eftersom de är lekplatsens främsta målgrupp. Uppsatsens fokus ligger på lekplatser som barnen använder på sin fritid och inte på förskolegårdar eller skolgårdar. Det finns mycket forskning inom olika vetenskapsområden om positiva effekter av barns utevistelse men uppsatsen behandlar endast dessa effekter översiktligt (som till exempel hälsovinster) för att undersökningen ska vara hanterbar inom tidsramarna för arbetet. Fokus i uppsatsen ligger på att undersöka vilka kvalitetsaspekter i gestaltningen som ger lekvärden och hur det uppnås genom olika gestaltningar. Vad som ger lekvärden är i huvudsak baserat på Malmö stads analysverktyg Lekvärdesfaktor eftersom den tar upp faktorer som landskapsarkitekter kan påverka genom gestaltning. Av praktiska skäl avgränsas undersökningen till Uppsala för att under coronapandemin kunna genomföra platsbesök.

2. Metod

I detta kapitel presenteras den valda metoden för att svara på uppsatsens frågeställning.

För att undersöka frågeställningen genomfördes en jämförande platsanalys på två lekplatser i Uppsala med hjälp av Malmö stads analysverktyg Lekvärdesfaktor. Genom analyser och jämförelser av de två lekplatsutformningars för- och nackdelar kopplat till lekvärden togs kunskap fram som kan användas som utgångspunkt vid gestaltning av kvalitativa lekmiljöer. Analysverktyget togs fram av Malmö stad 2010 - 2011 för bedömning och identifiering av kvaliteter och utvecklingsbehov på befintliga förskolegårdar med syftet att tillgodose barns behov. Då flera av de kvaliteter som eftersträvas på förskolegårdar överensstämmer med de som eftersträvas på lekplatser ansågs verktyget i stora drag fungera bra även för att bedöma lekvärden på allmänna lekplatser. Vid platsbesöken bedömdes lekplatsernas lekvärden utifrån Lekvärdesfaktorn. Samma analysmodell användes på de båda lekplatserna för att kunna jämföra och dra slutsatser utefter det resultat om lekvärden som bedömningen kom fram till. Som ytterligare stöd för analysen och bedömningen användes forskning om barns lek och utveckling kopplat till utemiljön, vilken presenteras i bakgrundskapitlet. Även andra viktiga aspekter att ta hänsyn till vid gestaltning av barns utemiljöer togs upp för att visa på gestaltungsfrågans komplexitet. Analyserna resulterade i en diskussion om respektive lekplatsutformnings förmåga att tillgodose lekvärden för att se vilken gestaltningstyp som är mest fördelaktig ur detta perspektiv. Begreppet gestaltningstyp syftar i den här uppsatsen på det sätt som lekplatsen är utformad på, i detta fall om lekplatsen är gestaltad som en KFC-lekplats eller som en naturlig lekplats.

2.1. Analysverktyget Lekvärdesfaktor

Nedan presenteras analysverktyget Lekvärdesfaktor, framtaget av Malmö stad, som användes i uppsatsen för att analysera de två lekplatsutformningarna.

Det finns flera verktyg och modeller för evidensbaserad landskapsarkitektur som kan ge vägledning för att gestaltning av barns utemiljöer ska uppnå hög kvalitet (Andersson & Jansson 2018). Dessa kan vara olika utformade beroende på vilka som har tagit fram modellerna, hur de ser på vad lek är och vad de anser ger lekvärde. Vad lek och lekvärde är beskrivs mer ingående i 3. Bakgrund. Analysverktygen kan också utgöra viktiga stöd för diskussioner och argument

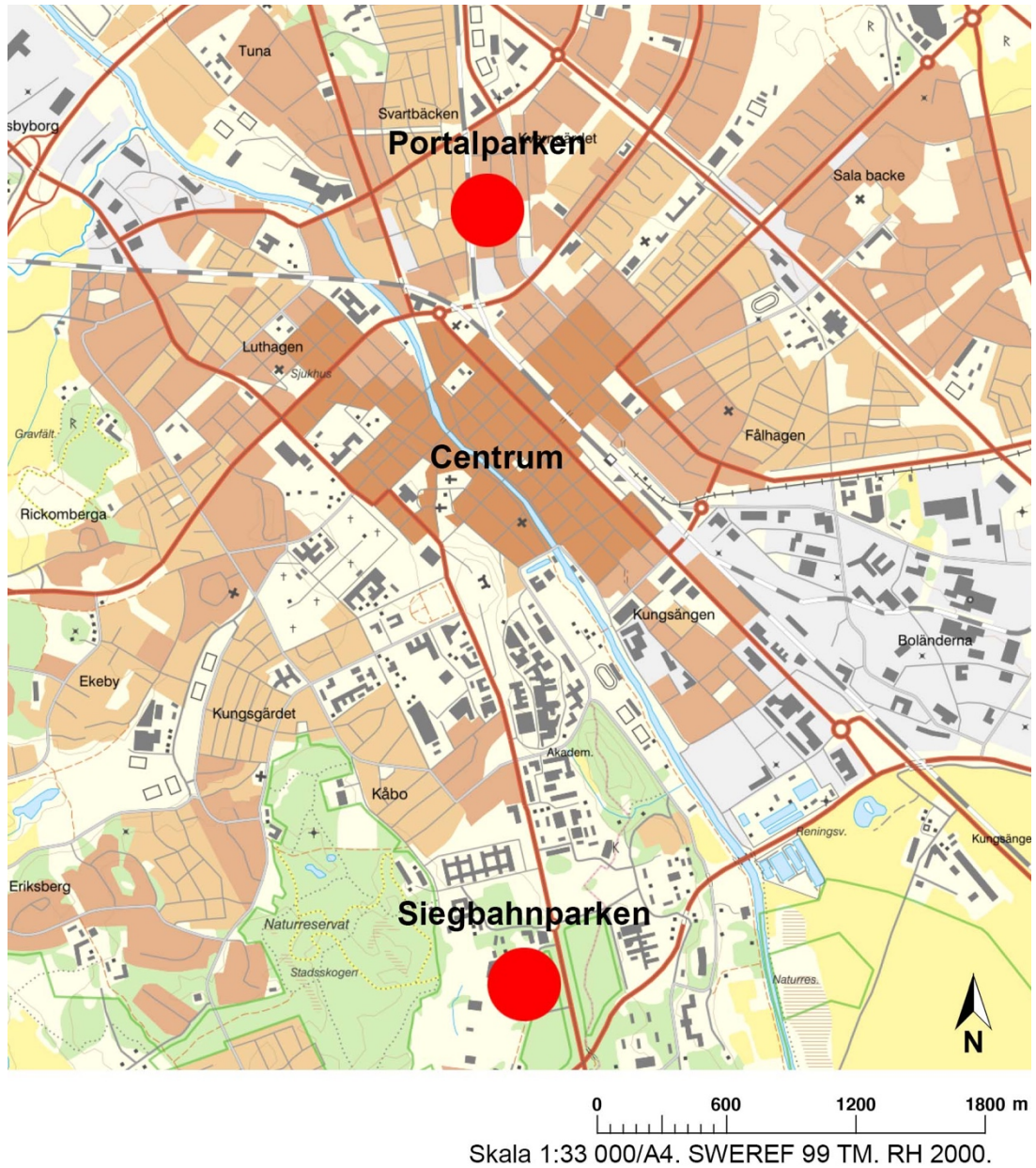
rörande frågor om barns utemiljöer (ibid.). Att utgå från en struktur med grundvärden kan vara bra vid bedömning av en plats samt för att beskriva dess styrkor och svagheter (Beckman 2018). I uppsatsen användes Lekvärdesfaktorn som analysverktyg av lekplatsernas kvalitet. Denna analysmodell överensstämmer till stor del med flera andra modeller som exempelvis *OPEC* (Mårtensson 2013), *KOM UT OCH LEK!* (Andersson 2017) och universitetslektor Märit Janssons (2016) analysmodell samt med den forskning som presenteras i 3. Bakgrund. Detta ökar Lekvärdesfaktorns trovärdighet som analysmodell. Lekvärdesfaktorn beskriver dessutom de element i den fysiska miljön som bidrar till kvalitativa lekmiljöer och som landskapsarkitekter därmed kan applicera vid gestaltning av barns utemiljöer. Andra möjliga analysmodeller att använda för studier av lekplatsernas kvalitet som exempelvis *KOM UT OCH LEK!* (Andersson 2017) tar upp aspekter som geografisk kontext, medborgardeltagande och kommunala strategier vid planering. Dessa aspekter är också viktiga för en lekplats kvalitet men eftersom denna uppsats undersöker olika utformningars förmåga att uppnå höga lekvärden ansågs inte dessa aspekter relevanta för denna undersökning. Lekvärdesfaktorn behandlar enbart lekplatsernas gestaltning och dess förmåga att uppnå hög kvalitet vilket är uppsatsens syfte och därför ansågs denna analysmodell mer relevant att använda. Det finns också analysmodeller som är baserade på färre kvalitetsaspekter än Lekvärdesfaktorn som till exempel *OPEC* (Mårtensson 2013) vilket inte ansågs ge en tillräckligt täckande bild av hur utformningen påverkar lekplatsens lekvärde.

Malmö stads analysverktyg Lekvärdesfaktor är indelat i kategorierna friyta, zonering av gården, tillgänglighet, vegetation och topografi, integration av lekutrustning i förskolegårdens landskap, möjlighet till omvärldsförståelse och utsikt över grönska/samspel mellan ute och inne, varav de sex första ansågs relevanta för allmänna lekmiljöer. Den sjunde kvalitetsaspekten som handlar om kontakt mellan inne och ute ansågs inte relevant i sammanhanget då lekplatser inte tvunget är placerade intill byggnader och planeras som fristående enheter. Därför analyserades lekplatserna i uppsatsen utifrån övriga sex lekvärden och gavs antingen poäng -1, 0 eller +1 för respektive kategori. En lekplatsutformning kunde baserat på verktygets sex relevanta kvalitetsaspekter således som högst få +6 poäng och som lägst -6. Lekvärdesfaktorns utformning och kriterier för respektive poäng presenteras i bilaga 1.

2.2. Val av analysobjekt

Lekplatserna som analyserades i uppsatsen var Siegbahnparken i stadsdelen Rosendal i Uppsala och Portalparken i stadsdelen Kvarngärdet (se figur 1). Båda lekplatserna är nyanlagda men har olika utformning och representerar därmed två olika gestaltningstyper (begreppet gestaltningstyp finns förklarat under 2. Metod), vilket gjorde dem intressanta att analysera och jämföra. Portalparken har en traditionell utformning med gummiasfalt, lekredskap och omgivande staket vilket gör den till en KFC-lekplats. Enligt Woolley och Lowe (2013) ger denna lekplatsutformning lägre lekvärden än naturlika utformningar vilket gjorde det intressant att studera KFC-lekplatsens, Portalparkens, lekvärden utifrån analysverktyget. Siegbahnparken har en naturlig gestaltning och borde enligt detta

påstående uppnå högre lekvärden. Uppsatsen undersökte med hjälp av Lekvärdesfaktorn vilka faktorer på den naturlika lekplatsen Siegbahnparken som gör att denna gestaltning uppnår högre lekvärden än KFC-lekplatsen Portalparken för att svara på uppsatsens frågeställning.

Figur 1. Kartan visar lokaliseringen av Portalparken, vid den övre röda pricken, och Siegbahnparken, vid den nedre röda pricken. Bakgrundsbild: Karta © Lantmäteriet.

3. Bakgrund

Följande kapitel syftar till att ge ökad förståelse för lekens och utevistelsens betydelse, vilka aspekter som påverkar lekplatsutformningar samt vad som ger lekvärden utifrån litteraturen.

3.1. Lek och dess betydelse

FN:s barnkonvention fastslår att lek är en rättighet för alla barn (SFS 2018:1197 artikel 31) men att definiera vad lek är är däremot svårt och dess betydelse skiftar mellan olika forskare (Woolley & Lowe 2013). Detta beror delvis på ur vilket forskningsperspektiv som leken studeras men också att leken är så mångsidig att det inte finns en definition som täcker in alla synsätt, iakttagelser, erfarenheter och förväntningar (Grahn et al. 1997; Abbott 1995). Även om lek är svårt att definiera hävdar Beckman (2018) att den är desto lättare att känna igen.

Barn leker för att de tycker det är kul och för barnen själva har leken inget annat syfte (Norén-Björn 2016a). Genom leken utvecklas dock barn fysiskt, psykiskt, socialt och känslomässigt (Stadsbyggnadsförvaltningen 2019) vilket lägger grunden för barnens fortsatta utveckling i livet och deras förmåga att ta sig an olika utmaningar (Beckman 2018). Utomhus leker barn mer självständigt, möjligheten till att skapa egna rumsliga och sociala sammanhang är större och lekflöden som bidrar till fysisk aktivitet uppstår lättare (Mårtensson et al. 2011; Mårtensson 2011). Fysisk aktivitet gör att barnen håller sig friska och förebygger på både på lång och kort sikt flera sjukdomar (Mårtensson 2011). Utomhusleken kan även bidra med andra positiva effekter som ökad återhämtning, förbättrad sömn, utvecklad koncentrationsförmåga, bättre inlärning och beslutsfattning samt ökat mentalt välbefinnande (Mårtensson 2013; Boverket 2015). Att barn idag vistas mer inomhus och blir mer stillasittande kan därmed innebära förlust av dessa effekter. Enligt Beckman (2018) finns det även ett samband mellan barns minskade utevistelse samt ökade stillasittande och statistik om ökad övervikt, stressrelaterade besvär och diagnoser som ADHD hos barn. Barns minskade utomhuslek och stillasittande kan därmed ses som ett folkhälsoproblem som behöver åtgärdas.

3.2. Faktorer som påverkar gestaltningen av barns lekmiljöer

Det finns flera aspekter att ta hänsyn till vid utformning av barns utemiljöer och standardiseringar, normer och regleringar kring lekplatser och lekredskap påverkar i hög grad (Beckman 2018; Nolin 2016). I många kommuner är det idag vanligt att anlägga färre men större lekplatser med högre kvalitet istället för många som de gjorde förr (Stadsbyggnadsförvaltningen 2019). Detta för att möta besökarnas behov och samtidigt få en mer rationell förvaltning (ibid.). Lekplatserna är ofta mer påkostade, tillgängliga och innehåller fler funktioner (ibid.) vilket kan ge barnens lek större variation. Även om lekplatserna är större kan dock färre lekplatser leda till ett högre slitage på de som finns vilket enligt Malmö stad (2011) försämrar platsens lekvärde.

Många lekplatsers gestaltningar är baserade på standardiserade lekredskap. Färdiga lekredskap, som har lågt skötselbehov, utan lösa och rörliga delar och som kan beställas ur en katalog uppskattas ofta av beställare då det ger en enkel och bekväm beställnings- och planeringsprocess samt minimerar lekplatsens skötselkostnader (Beckman 2018). Dessutom är standardiserade och robusta lekredskap bra vid eventuell skadegörelse då de är utbytbara (ibid.). Oro över upplevda otrygghetskänslor på platsen kan också påverka gestaltningen. En öppen utformning utan rumsskapande element som vegetation ger tydlig uppsikt över lekplatsen (ibid.) vilket kan öka känslan av trygghet och minska föräldrars oro för övergrepp.

Säkerhet är en stor och viktig fråga kring lekplatsutformning. Den europeiska säkerhetsstandarden för lekredskap och fallunderlag från 1999 ökade kraven på lekplatsernas säkerhet och tillgänglighet (Stadsbyggnadsförvaltningen 2019). Rädslan för att barn ska skada sig och att den ansvarige förvaltaren ska ställas till svars gör att lekplatser ofta utformas med redskap som uppfyller dessa krav (Beckman 2018). Därmed förväntas lekplatsen vara säker men en allt för säker lekplats medför tråkiga lekmiljöer (ibid.). Genom att utsätta sig själv för viss fara, testa sina gränser och utmana sig lär sig barn att bedöma och hantera risker (ibid.). De lär sig också förstå sin egen förmåga och sätter egna gränser vilket inger trygghet och självförtroende (ibid.). Att ibland slå sig är en naturlig del av leken men allvarliga faror som kan ge svåra skador får självfallet inte förekomma (ibid.). Dessa aspekter är viktiga att tänka på men samtidigt behöver de vägas mot behovet av miljöer som ger upphov till lek.

3.3. Utemiljöer med högt lekvärde

Den ideala lekmiljön är enligt Beckman (2018) rik, varierad och utformad med förståelsen för lekens värde. Att lekmiljöerna ska ha höga lekvärden är vanligt förekommande i litteraturen men begreppet lekvärde definieras sällan. Enligt Malmö stad (2010 - 2011) är det lekmiljöns innehåll och kvaliteter som tillsammans ger platsen lekvärden och ju bättre en utemiljö kan tillgodose barns behov av

emotionell, social, fysisk och intellektuell utveckling desto högre är platsens lekvärde (Hyder 2005; Woolley & Lowe 2013). Det finns olika sätt att se på vad lekvärde är och därmed också olika modeller för att bedöma detta. Nedan presenteras Woolley och Lowes teori om lekvärden kopplat till gestaltningen samt Malmö stads kvalitetsaspekter för att uppnå lekvärden som de presenterar i Lekvärdesfaktorn.

3.3.1. Höga lekvärden enligt Woolley och Lowe

I sin studie om relationen mellan utformning av barns utemiljöer och lekvärden kommer de brittiska landskapsarkitekterna Woolley och Lowe (2013) fram till att naturlika gestaltningar ger högre lekvärden än KFC-lekplatser. I studien tittar de på tre dimensioner som de anser ger lekvärden; möjlighet till olika sorters lek, platsens fysiska element och miljöns karaktär (ibid.). Genom analyser av dessa dimensioner på olika lekplatser kommer de fram till att KFC-lekplatser uppnår lägre lekvärden och att ju mer naturlig gestaltningen är desto större lekvärde har platsen. Därmed blir det tydligt att platsens gestaltning har stor inverkan på lekvärdet och författarna föreslår att design och lekvärde därför kan bedömas som en sammanhängande enhet. Studien visar däremot att alla lekplatser uppnår visst lekvärde även om de når olika högt. Woolley och Lowe (2013) hävdar att naturlika gestaltningar passar barn i olika åldrar och ger bättre förutsättningar för fysisk, social, fantasi och kreativ lek. Vidare påstår de att dessa gestaltningar också ger större sensoriska upplevelser och utvecklar barnens finmotorik. KFC-lekplatser innehåller inga eller få element som kan ge sensoriska upplevelser. Utformningen ger möjlighet till fysisk och social lek men på bekostnad av utvecklad fantasi, kreativitet och finmotorik (ibid.).

3.3.2. Höga lekvärden enligt Lekvärdesfaktorn

I Malmö stads analysverktyg Lekvärdesfaktor presenteras sju kvalitetsaspekter som de anser ger en förskolegård lekvärden. Sex av dessa anses relevanta för lekplatser och presenteras nedan.

Friyta

Friyta benämns i flera källor som en viktig kvalitetsaspekt för goda lekmiljöer. Friyta är den yta som barnen har tillgång till och kan använda för sin utomhuslek och rekreation (Malmö stad 2010 - 2011). Enligt Mårtensson (2013) attraherar rymliga utemiljöer både flickor och pojkar. Stora friytor är viktiga för fartfyllda och platskrävande lekar och barn som har tillgång till dessa har bättre förutsättningar för fysisk och mental hälsa (ibid.). Små friytor kan begränsa leken och medföra högt slitage vilket påtagligt försämrar lekmiljöns kvalitet (Malmö stad 2011).

Stora friytor för barn står i konflikt med samhällets strävan mot förtätning. Konkurrensen om marken är hög till följd av bostadsbrist och samhällets krav på effektivt markutnyttjande vilket gör det svårt att spara stora ytor för barns behov (Boverket 2015). Jungmark (2019) hävdar att barns utemiljöer inte har högsta prioritet i dagens samhällsplanering vilket beror på att barnperspektivet ekonomiskt sett är svårt att motivera i förhållande till andra intressen. I Plan- och bygglagens

riktlinjer står det att friytan ska vara tillräckligt stor för att vara lämplig för lek och utevistelse (SFS 2010:900 8 kap 9 §) vilket egentligen inte ställer några krav på hur stor ytan ska vara och riktlinjerna är därmed öppna för tolkning. Detta kan resultera i att storleken på barnens utemiljöer bestäms då alla andra ytmått redan är satta (Jensfelt 2015), vilket kan innebära att friytan blir för liten.

I Lekvärdesfaktorn anger Malmö stad (2011) att ca 30 m² friyta per barn och minst 2000 m² totalt är tillräckligt stort för att tillfredsställa barnens behov. För att bedöma allmänna lekplatsernas friyta är det svårt att räkna antal barn den ska rymma, istället fokuserar undersökningen på den totala friytan som bör uppnå 2000 m² för att ge tillräckligt utrymme.

Zonering av gården

Enligt lekvärdesfaktorn bör lekmiljöer delas in i tre olika zoner; en trygg, en vidlyftig och en vild zon (Malmö stad 2011). De tre zonerna erbjuder barnen varierande lekmöjligheter som är anpassade efter olika barns behov (ibid.).

Den trygga zonen erbjuder trygghet, lugn och ro (Malmö stad 2011). På en lekplats skulle denna zon kunna vara en samlingsplats för vuxna och barn i en lugnare del av lekplatsen. Bord, sittplatser, lekhus, sand, vatten och rabatter kan vara en del av zonen. Lekhuset bjuder in till roller som mamma-pappa-barn eller affär där det lösa materialet är en viktig del (ibid.). Vatten är ett värdefullt tillskott i leken som ger sinnliga upplevelser och möjligheter för experimenterande och fantasilekar (Malmö stad 2011; Beckman 2018). Rabatterna lockar fjärilar och insekter vilket både är gynnsamt för den biologiska mångfalden och ger barnen upplevelsevärden (Malmö stad 2011).

Den vidlyftiga zonen ger plats för vidlyftiga lekar och många olika aktiviteter (Malmö stad 2011). Miljöpsykologen Fredrika Mårtensson (2009) benämner vidlyftiga lekar som fysiskt och mentalt rörliga lekar med högt tempo och spridd uppmärksamhet vars dynamik uppstår i samspel med landskapet. Kullar, gungor, rutschkanor, saker att klättra på, balansgångar, ängar och buskage är element som främjar denna typ av lek (Malmö stad 2011). I den vidlyftiga zonen utmanar barnen sig själva, de undersöker, tränar sin balans samt övar sin motoriska och sociala förmåga (ibid.).

Den vilda zonen ger barnen känslan av frihet och oändlighet (Malmö stad 2011). Zonen består av topografi och tät vegetation som gör det möjligt att vara ifred, bygga kojor och uppleva känslan av att vara i en annan värld (ibid.). Kojbygge är en uppskattad lek där barnen tränar samarbetsförmåga, utvecklar sitt språk och påverkar omgivningen vilket är viktigt för utvecklingen av barnens identitet (ibid.).

Tillgänglighet

Enligt Plan- och bygglagen (SFS 2010:900 8 kap 12 §) ska lekplatser utformas så att de är tillgängliga. Detta innebär att lekplatsen kan användas av alla barn, även av de med funktionsnedsättning (Malmö stad 2011). Föräldrar och andra vuxna med

nedsatt förmåga ska också kunna vistas på lekplatsen och ta del av leken (ibid.). Det är viktigt att komma ihåg att alla barn är barn oavsett funktionsvariation och behöver rika lekmiljöer som ger stöd för utveckling och lärande. Detta ger barnen känslan av kontroll och trygghet (Prellwitz 2016). Om lekplatsen inte uppfattas som tillgänglig och trygg kan det hämma dessa barns lek och undersökande vilket begränsar deras fysiska, kognitiva och sociala utveckling (ibid.). Att lekplatsen är tillgänglig innebär däremot inte att alla delar måste vara anpassade men en tumregel är att åtminstone en av varje sak ska vara det för att barn och vuxna med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att delta och känna sig socialt inkluderade (Beckman 2018; Malmö 2011).

För personer med fysiska funktionshinder kan upphöjda sandlådor, alternativa sätt att ta sig upp på lekredskap, rymliga lekstugor och hårdgjorda markmaterial vara bra lösningar för att de ska kunna delta aktivt i leken (Prellwitz 2016). Att planera för tillgänglighet handlar dock inte enbart om fysisk funktionsnedsättning utan innefattar även exempelvis allergier, astma, nedsatt känsel, syn, orienterbarhet samt kognitiva och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som ADHD eller autism (Malmö stad 2011; Beckman 2018). För dessa kan det vara bra att undvika starkt doftande växter, utforma lekutrustning som inte är för komplex och att använda tydliga färgkontraster (Malmö stad 2011; Prellwitz 2016).

Vegetation och Topografi

Vegetation och topografi bidrar till att skapa attraktiva miljöer och gör att lekplatsutformningen blir varierad och spännande (Malmö stad 2011; Beckman 2018). Lekplatsutformningar med inslag av natur ger även livligare lek och underlättar förhandling och konfliktlösning mellan barnen (Stadsbyggnadsförvaltningen 2019; Mårtensson 2013). Dessutom visar forskning på att barn som vistas i mer naturrika miljöer är friskare och får bättre motorisk utveckling och koncentrationsförmåga än barn som vistas i naturfattiga miljöer (Grahm et.al.1997). Utöver den förbättrade leken och hälsovinsterna bidrar också naturrika lekmiljöer till ekologisk hållbarhet och kan även vara mer ekonomiskt hållbart än lekplatser baserade på lekredskap (Jansson 2016).

Varierande topografi sätter barnens kroppar i rörelse och bidrar till fysisk aktivitet (Stadsbyggnadsförvaltningen 2019; Malmö stad 2011). Höjdskillnader ger också platsen rumslighet vilket skapar möjligheter för att olika lekar ska pågå samtidigt utan att konkurrera med varandra (Eva Norén-Björn 2016a). Malmö stad (2010 - 2011) anser att kvalitativa lekmiljöer består av minst 50 % varierad topografi och innehåller lekbar vegetation. Vegetation ger ett behagligt lokalklimat som skyddar barnen från sol, vind och regn (Jansson 2016). Vegetationen kan även skärma av lekplatsen eller olika rum mot störningar i omgivningen (Beckman 2018). Buskage skapar krypin som barnen kan göra till sina egna och som uppmuntrar till fantasilekar (Stadsbyggnadsförvaltningen 2019). Växtlighet bidrar också till sinnesupplevelser och löst material som bär, blad, blommor och kottar som kan vara värdefull rekvisita i leken. Växtval bör därför göras baserat på de lek- och upplevelsevärden som växterna kan tillföra (Beckman 2018).

Integration av lekutrustning i landskapet

Integration av lekutrustning i landskapet ses av flera källor som en kvalitet för lekmiljön. Lekredskap kan vara viktiga för leken men istället för att placera ut dem på en yta kan integrering i den omgivande miljön bidra till att skapa mer attraktiva lekmiljöer som lägger större fokus på leken istället för på redskapen (Beckman 2018). Lekredskap kan utgöra intressanta och utmanande inslag i lekmiljön där leken startar för att sedan fortsätta ut i den omgivande miljön vilket ger leken en ytterligare dimension (Jansson 2016; Malmö stad 2011; Stadsbyggnadsförvaltningen 2019). Samspelet mellan vegetation, öppna ytor och lekredskap bidrar till platsens rörelsedynamik och medför större variation i leken (Mårtensson 2013). Platsbyggda lekredskap eller anpassningar till miljön som till exempel att rutschkanan integreras med kullar ger platsspecifika kvaliteter (Jansson 2016). Denna typ av utformning kräver dock mer tid för platsinventering, planering och mer omsorg vid anläggning än att beställa färdiga lekredskap ur en katalog och placera ut efter anvisningar (ibid.).

Möjlighet till omvärldsförståelse

Genom leken lär sig barnen förstå hur världen fungerar och därför ses utemiljöns möjligheter till omvärldsförståelse som en kvalitet (Boverket 2015; Malmö Stad 2010 - 2011). För att ge barnen möjligheter till detta kan lekmiljön utformas så att den bjuder på årstidsvariation (Malmö stad 2011). Exempelvis kan en kulle omvandlas till en pulkabacke när snön lägger sig på vintern. Löst material som sand, vatten, pinnar, kottar och skräp kan också användas för att undersöka hur världen fungerar (Norén-Björn 2016a). Det lösa materialet lockar till lek som pågår länge, når en mer komplex nivå, bidrar till lärande samt konstruktiv och kreativ lek (Norén-Björn 2016b; Jansson 2016). För barn är det viktigt att kunna påverka sin omgivning vilket det lösa materialet ger förutsättningar för (Norén-Björn 2016a).

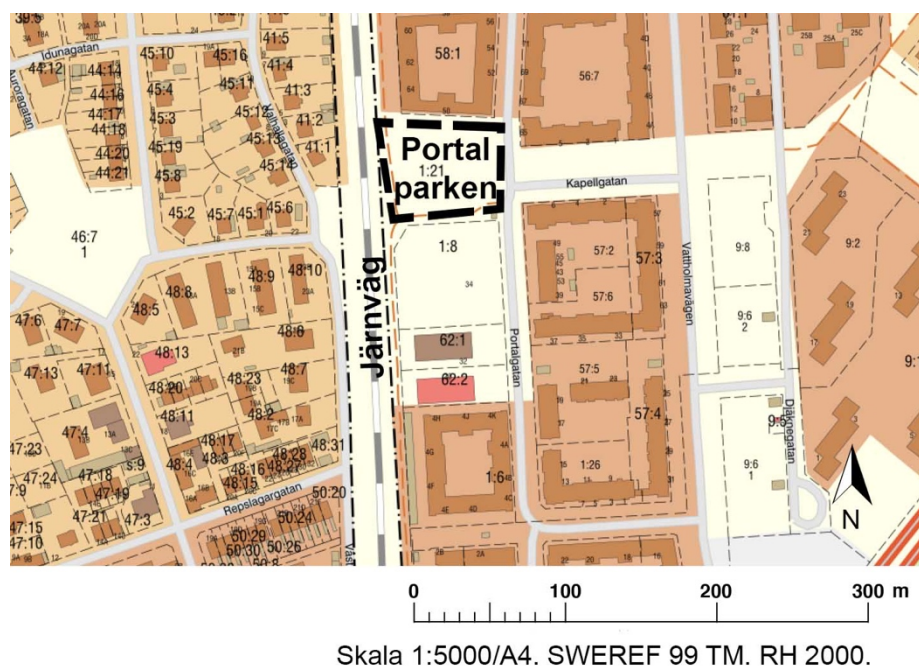
En naturlig utformning kan bidra med ekologiska värden samtidigt som den ger pedagogiska kvaliteter (Jansson 2016). Naturlika lekplatser kan till exempel hjälpa till att infiltrera dagvatten och bidra till ökad biologisk mångfald (ibid.) vilket ger barnen möjlighet att följa kretsloppet, leta efter djur och insekter samt lära sig mer om sin omvärld (Malmö stad 2011; Beckman 2018). Mårtensson et al. (2011) hävdar att det är viktigt att barn blir medvetna om de processer som skapar förutsättningar för livet på jorden. Barns förståelse och kontakt med naturen kan ses som en förutsättning för ekologisk medvetenhet, miljöengagemang och förståelse hos kommande generationer som på ett hållbart sätt ska förvalta jorden (Lisberg Jensen 2011). Barns möjlighet till naturkontakt är dock inte jämlik (Mårtensson et al. 2011). Vissa barn har större möjlighet till att se sig om i världen medan andra är mer hänvisade till närområdet där de bor (ibid.). Därför är barns möjlighet till naturkontakt i sin vardagsmiljö viktig och lekplatsen bör utformas så att den tillgodoser detta.

4. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultatet av de analyser som genomfördes under platsbesöken 2021-02-15 respektive 2021-02-16. Analyserna är baserade på Malmö stads Lekvärdesfaktor vars kriterier för respektive betyg och kvalitetsaspekt finns att läsa i bilaga 1. Lekplatsutformningarnas förmåga att tillgodose en kvalitetsaspekt ges antingen -1, 0 eller +1 poäng och totalt uppnår lekplatserna ett lekvärde på en skala från -6 till +6.

4.1. Analys och bedömning av lekvärden i Portalparken

Portalparken stod klar 2017¹ och ligger i ett nybyggt område i stadsdelen Kvarngärdet (se figur 2). Lekplatsens utformning (se figur 3) är baserad på temat "hemma-i-köket" (se figur 4) (Uppsala kommun 2018).

Figur 2. Kartan visar Portalparkens lokalisering i Kvarngärdet samt dess närmaste omgivning som består av bostadskvarter och järnvägen. Portalparken är markerad med svart streckad linje. Bakgrundsbild: Fastighetskarta © Lantmäteriet.

¹ Linda Wallgren, landskapsingenjör, projektledare park, enheten planering och projektering, Uppsala kommun, mejlkonversation 2021-02-17.

Figur 4. En trasmatta av gummi-asfalt, en golvlampa som lyktstolpe samt taxar och katter är exempel på dekorativa inslag kopplade till lekplatsens tema. Hemma i köket (Andersson 2021-03-05).

4.1.1. Friyta

Portalparkens totala friyta är ca 4000 m² vilket är mer än Lekfaktorns rekommendation på 2000 m². Friytan är till största del öppen utan några rumsindelningar. Portalparkens friyta bedöms vara tillräckligt stor för att tillfredsställa barnens behov och uppnår därmed Lekvärdesfaktorns poäng +1.

4.1.2. Zonering av lekplatsen

Lekplatsen har en trygg zon där de flesta lekredskap är samlade och utgör därför en samlingspunkt för barn och vuxna. Zonen innehåller bland annat en skyddande pergola, bänkar, picknickbord, en sandlåda och ett lekhus vilket är utmärkande för den trygga zonen. Lekplatsen har en vidlyftig zon som består av en stor, öppen yta, en kulle, en klätterställning med rutschkana, möjlighet till balansgång på trækubbar, gungor samt en mindre rutschkana vid lekhuset vilka främjar rörelsefylld lek. Lekplatsen har ingen vild zon. Portalparken uppnår Lekvärdesfaktorns poäng 0 då den innehåller två av tre zoner.

4.1.3. Tillgänglighet

Gångvägarna och marken runt lekredskapen är hårdgjorda vilket möjliggör för rullstolsburna att ta sig runt lekplatsen på egen hand och komma fram till

lekredskapen. Lekplatsens stora öppna yta består dock av gräs vilket inte är tillgängligt. Sandlådan har en upphöjd kant av trä vilket hindrar rullstolsburna att nå lekhuset och bordet som är placerade i sandlådan. De flesta lekredskap är inte tillgängliga men rörelsehindrade kan använda sig av det upphöjda bakkbordet (se figur 5) samt av en av gungorna med hjälp. Picknickborden är inte heller tillgängliga då de står på gräs och inte lämnar plats för en rullstol. Färgkontrasterna i markmaterialet ökar orienterbarheten och underlättar för synskadade. I övrigt är många av lekredskapen trärena, gröna eller gula vilket kan försvåra något, speciellt vintertid då det är snö på marken (se figur 6). Tillgängligheten i Portalparken bedöms därmed uppnå Lekvärdesfaktorns poäng 0.

Figur 5. Det upphöjda bakkbordet i kanten på sandlådan är ett tillgänglighetsanpassat lekredskap som möjliggör för rullstolsburna att leka med sanden. Upphöjt bakkbord (Andersson 2021-03-05).

Figur 6. När det färgade markmaterialet vintertid är täckt med snö blir lekplatsens färgkontraster små vilket kan vara ett problem för synskadade. Portalparken i snö (Andersson 2021-02-15).

4.1.4. Vegetation och topografi

Lekplatsen innehåller låg andel vegetation i förhållande till ytans storlek och består till största del av nyplanterade prydnadsträd och låga buskar. Lekplatsen är mycket

solexponerad då det är helt öppet i söder och det till stor del saknas möjlighet till skugga. Däremot kan troligtvis pergolan erbjuda skugga sommartid när solen står som högst. De flesta buskar är omgivna av staket på alla sidor (se figur 7) och de som inte är inhägnade är mycket små. Prydnadsträden kan ge bär och blad som rekvisita till leken. Bortsett från en kulle i ena hörnet är lekplatsen platt (se figur 8). Kvalitetsaspekten vegetation och topografi bedöms uppnå -1 poäng.

Figur 7. Stor del av Portalparkens vegetationen är omgiven av staket vilket hindrar barnen från att leka i den. Inhägnade buskar (Andersson 2021-03-05).

Figur 8. Portalparken är huvudsakligen platt och öppen bortsett från en mindre kulle i ena hörnet. Detta ger utrymme för platskrävande lekar men bidrar inte med variation och spänning. Topografi Portalparken (Andersson 2021-03-05).

4.1.5. Integration av lekutrustning i landskapet

I Portalparken finns ingen integration av lekutrustningen i landskapet. Alla lekredskap är placerade inom avgränsade områden för lek och har inte kontakt med omkringliggande landskap. Portalparken uppnår därmed -1 poäng utifrån Lekvärdesfaktorns kriterier.

4.1.6. Möjlighet till omvärldsförståelse

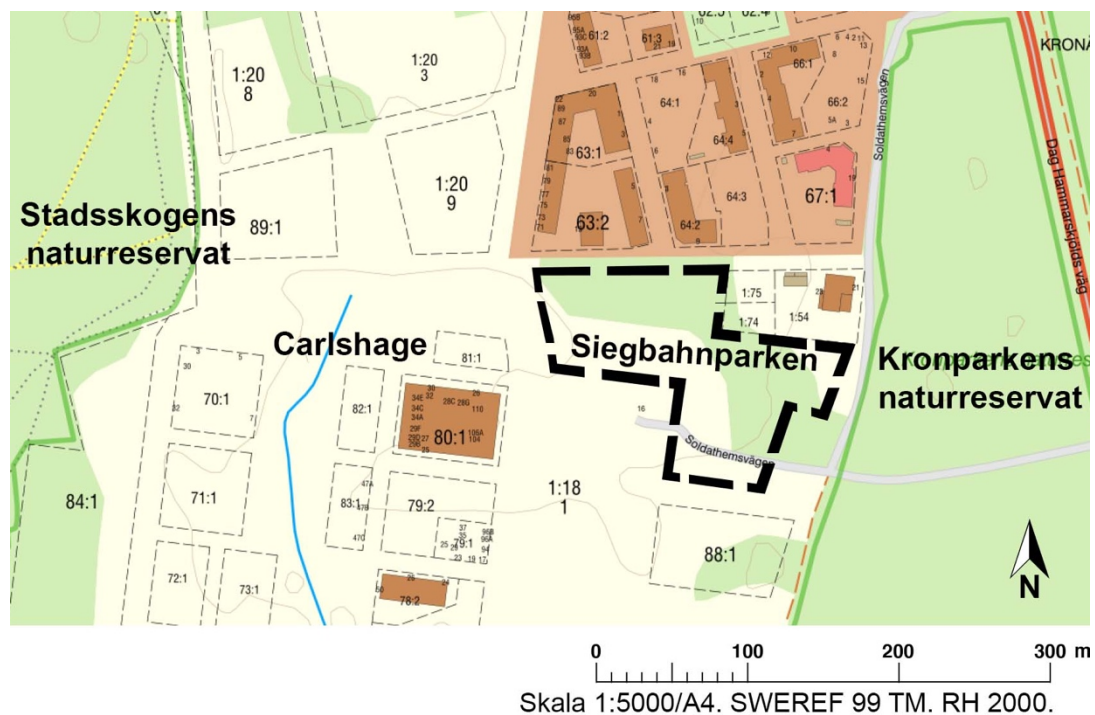
Portalparken erbjuder förändring under året med en kulle som kan användas för pulkaåkning och vegetation som ger höstfärger, löv och bär. Lekplatsen har även löst material i form av sand. Lekplatsen ger få möjligheter för undersökande och innehåller ingen naturlig miljö där det går att följa kretsloppet. Dock består största delen av lekplatsen av gräs vilket fungerar som infiltrationsyta vid häftiga regn och kan därför bidra till barnens omvärldsförståelse. I övrigt består lekplatsen av hårdgjorda markmaterial som inte går att påverka. Då Portalparken både når vissa delar av +1 och -1 poäng får lekplatsens möjlighet till omvärldsförståelse betyg 0.

4.1.7. Portalparkens totala lekvärde

Portalparkens KFC-utformning bedöms utifrån Lekvärdesfaktorn totalt uppnå ett lekvärde på -1 poäng på en skala från -6 till +6 poäng.

4.2. Analys och bedömning av lekvärden i Siegbahnparken

Siegbahnparken är en nyanlagd park med lekplats från 2019 i stadsdelen Rosendal (Uppsala kommun 2019), (se figur 9). Delar av Rosendal står klart men den största delen av området är idag byggarbetsplats. Lekplatsen ska tillsammans med Carlshage bilda Rosendals stadsdelspark, binda samman naturreservaten Stadsskogen och Kronparken samt fungera som en spridningskorridor (ibid.). Parkens utformning (se figur 10) är framtagen med tanke på bevarande och utveckling av platsens biologiska värden (ibid.). Carlshages och Siegbahnparkens olika delar är gestaltade efter olika naturkaraktärer där Siegbahnparkens huvudkaraktär utgörs av den tallskogsbeklädda Åsen (ibid.) (se figur 11).

Figur 10. Illustrationsplanen visar Siegbahnparkens innehåll och utformning. Varifrån figur 11–16 är tagna visas i planen med ett V följt av respektive siffra. Illustrationsplan Siegbahnparken (Karavan landskapsarkitekter, uppdrag åt Uppsala Kommun 2017–2018. Bearbetad av Andersson).

Figur 11. Siegbahnparkens lekplats har gestaltats med temat "tallskogsbeklädda Åsen" vilket ger känslan av att leka i skogen. Tallskogsbeklädda Åsen (Andersson 2021-03-05).

4.2.1. Friyta

Siegbahnparkens totala friyta är ca 17 000 m² och tillgodoser därmed Lekfaktorns rekommendation på 2000 m². Hela Siegbahnparken fungerar som lekplats, även delarna utan lekredskap. Den största delen av lekparken är består av vegetation, varierande topografi och lekredskap vilket skapar många rum som gör att flera lekar kan pågå samtidigt. Det finns även en större öppen gräsyta som kan användas för platskrävande lekar. Siegbahnparken bedöms uppnå Lekvärdesfaktorns poäng +1.

4.2.2. Zonering av lekplatsen

Lekplatsens trygga zon utgörs av del som Uppsala kommun (2019) kallar Torparträdgården (se figur 12). Denna del är omgiven av ett staket, innehåller en pergola, bord, bänkar, perennrabatter, sand- och vattenlek samt ett lekhus med rutschkana vilket är karaktäristiskt för den trygga zonen. Lekplatsen har en vidlyftig zon med öppna lekytor, varierande topografi, gungor, rutschkanor och flera möjligheter för klätterlek. I utkanten av Siegbahnparken och mellan de andra zonerna finns även en vild zon som består av tät och lekbar vegetation. Zonen innehåller även varierad topografi med berg i dagen (se figur 13). Lekplatsen bedöms ha egenskaper av alla tre zoner och uppnår kraven för poäng +1.

Figur 12. Torparträdgården utgör lekplatsens trygga zon där barn och vuxna kan vila, äta och ägna sig åt lugnare lekar. Torparträdgården (Andersson 2021-03-05).

Figur 13. Klipporna ger lekplatsen spännande topografi som bidrar till den vilda zonens karaktär. Klippor (Andersson 2021-03-05).

4.2.3. Tillgänglighet

Torparträdgården och gångvägarna består av stenmjöl vilket möjliggör för rörelsehindrade att ta sig fram. Däremot har flera gångvägar en svag lutning vilket kan försvåra framkomligheten. Delarna med gräsmatta, stenhällar, sand och den vilda zonen med varierad topografi, vegetation och skogskaraktär är inte tillgängliga. Vid borden i Torparträdgården finns det plats att köra fram en rullstol och under pergolan finns det gott om utrymme. Vid sandlådan och vattenleken är det däremot sand och upphöjda träkanter mellan markmaterialen. Vattenpumpen står uppe på ett litet trädäck (se figur 14) vilket kan göra den svår att nå med rullstol. Det finns två små bakhärdar i sandlådan men inget som går att nå med rullstol. Klättertornet på lekplatsens högsta punkt består enbart av trappor vilket hindrar rörelsehindrade att ta sig upp. Klätterställningarna och rutschkanorna är omgivna av sand samt kräver avancerad klättringsförmåga för att användas. Konstgräset under gungorna gör att rörelsehindrade kan ta sig fram till dessa och den ena gungan

kan användas med hjälp. Lekplatsen är helt gestaltad i naturfärger vilket inte erbjuder några färgkontraster som kan underlätta för synskadade. Tillgängligheten i Siegbahnparken bedöms uppnå -1 poäng baserat på Lekvärdesfaktorn.

Figur 14. Vattenpumpen är svår att nå för rullstolsburna, däremot går det bra att ta sig fram till vattenrännan som är placerad i stenmjöl. Vattenlek (Andersson 2021-03-05).

4.2.4. Vegetation och topografi

Största delen av lekparken består av varierad topografi och på flera ställen finns berg i dagen. Vegetationen är till största del bevarad från tidigare och är därmed väl uppvuxen men det finns även nyplanterade träd, buskar och rabatter. Detta ger lekplatsen både sol och skugga. Vegetationen är till största del lekbar och det finns mycket sly och buskage som ger möjlighet till att hitta krypin. Vegetationen erbjuder även löst material att leka med. Några rabatter och mindre buskar är omgivna av låga staket men upplevs knappt hindrande. Kvalitetsaspekten vegetation och topografi bedöms uppnå +1 poäng efter Lekvärdesfaktorns kriterier.

4.2.5. Integration av lekutrustning i landskapet

Lekustrustningen upplevs på flera ställen som integrerad i landskapet och vegetationen ger känslan av att leka i skogen. Även naturliga delar av landskapet kan användas för lek och leken är därmed inte enbart hänvisad till lekutrustningen. Torparträdgården upplevs på grund av staketet som en separat del och är inte integrerad i omgivningen. Däremot ansluter Torparträdgården direkt mot vegetationen på de sidor där det inte finns något staket och har därför ändå kontakt med omgivningen. Siegbahnparken har dessutom en större koppling till omgivande landskap då den hänger samman med Stadsskogen, Carlshage och Kronparken. Siegbahnparken bedöms uppnå Lekvärdesfaktorns kriterier för +1 poäng.

4.2.6. Möjlighet till omvärldsförståelse

I Siegbahnparken finns årstidsvariation (se figur 15 och 16). Lekplatsen är möjlig att undersöka, påverka och har gott om löst material. Gestaltningen har tagit tillvara

på naturen och i stora delar av lekparken kan barnen följa kretsloppet. På flera platser finns fågelholkar och insekshotell uppsatta som både gynnar biologisk mångfald och bidrar till barnens förståelse för sin omvärld. Kvalitetsaspekten möjlighet till omvärldsforståelse bedöms uppnå Lekvärdesfaktorns poäng +1.

Figur 15. Perennrabatterna i Torparträdgården ger platsen årstidsvariation och bidrar samtidigt med pollen för pollinerare vilket kan ge barnen omvärldsforståelse. Perennrabatter i Siegbahnparken (Eriksson 2020).

Figur 16. Vintertid kan slänten användas för pulkaåkning och lekplatsen erbjuder därmed årstidsvariation. Pulkaåkning (Andersson 2021-02-01).

4.2.7. Siegbahnparkens totala lekvärde

Den naturlika lekplatsutformningen i Siegbahnparken bedöms utifrån Lekvärdesfaktorn uppnå ett totalt lekvärde på +4 poäng på en skala från -6 till +6.

4.3. Jämförande analys av lekplatsernas gestaltning och lekvärden

För att svara på uppsatsens frågeställning, på vilket sätt den naturlika lekplatsutformningen kan tillgodose högre lekvärden än KFC-lekplatsen och därmed användas som utgångspunkt vid gestaltning av lekplatser, sammanställs och analyseras i följande stycken resultatet av bedömningen av gestaltningarnas lekvärden.

Totalt bedöms Portalparkens KFC-utformning uppnå -1 poäng och Siegbahnparkens naturlika utformning +4 poäng på en skala från -6 till +6 (se tabell 1). Detta visar att de olika gestaltningstyperna (begreppet gestaltningstyp finns förklarat under 2. Metod) ger olika lekvärden och att Siegbahnparkens naturlika utformning ger högre lekvärden än Portalparkens KFC-utformning. På kvalitetsaspekterna friyta, zonerings av lekplatsen, vegetation och topografi, integration av lekutrustning och möjlighet till omvärldsförståelse uppnår den naturlika gestaltningen högsta poäng. KFC-lekplatsen uppnår enbart högsta poäng för kvalitetsaspekten friyta. Med avseende på dessa kvalitetsaspekter kan därmed en naturlig lekplatsutformning tillgodose högre lekvärden än KFC-lekplatsen. Av den anledningen kan landskapsarkitekten använda den naturlika utformningen som utgångspunkt för att säkerställa att framtida lekplatser utformas med så höga lekvärden som möjligt.

Tabell 1. Sammanställning av bedömningen av Portalparkens och Siegbahnparkens lekvärden.

	Portalparken	Siegbahnparken
Friyta	+1	+1
Zonerings av lekplatsen	0	+1
Tillgänglighet	0	-1
Vegetation och topografi	-1	+1
Integration av lekutrustning	-1	+1
Möjlighet till omvärldsförståelse	0	+1
Totalt	-1	+4

Många av de kvalitetsaspekter som Lekvärdesfaktorn värdesätter är sådana som återfinns i naturen. Därmed är det rimligt att den naturlika lekplatsutformningen når högre lekvärden baserat på denna modell. Detta märks då de kvalitetsaspekter som skiljer mest mellan gestaltningarna är vegetation och topografi samt integration av lekutrustning i landskapet. Dessa två aspekter hänger ihop med en naturlig gestaltning och därav beror poängskillnaden mellan lekplatserna på utformningarnas respektive karaktär. Siegbahnparken är gestaltad med tanke på

bevarande och biologisk mångfald vilket leder till att lekparken får en naturlig karaktär och tillgodoser därmed många av Lekvärdesfaktorns kvalitetsaspekter. Portalparken däremot är gestaltad utifrån temat "hemma-i-köket" och har därför inte en lika naturlig utformning och når därmed inte heller lika höga lekvärden.

Siegbahnparkens naturlika utformning tillgodoser alla Lekvärdesfaktorns kvalitetsaspekter utom tillgänglighet. I Siegbahnparken är naturen i fokus vilket generellt ger höga lekvärden, men topografin, vegetationen och den vilda zonen begränsar tillgängligheten. Detta drar ned Siegbahnparkens totala lekvärdespoäng och på det sättet kan den naturlika lekplatsen Siegbahnparken inte uppnå ett maximalt lekvärde baserat på Lekvärdesfaktorn. Detta visar att dessa kvalitetsaspekter är svåra att kombinera. Tillgängligheten i Siegbahnparken skulle däremot kunna förbättras genom att ta bort upphöjda kanter mellan markmaterialen, använda ramper där lutningen är för brant, anlägga fler hårdgjorda gångvägar och tillgängliga lekredskap samt öka lekplatsens färgkontraster. Frågan är dock om detta skulle förstöra den naturlika karaktären och därmed dra ned poängen för de andra kvalitetsaspekterna istället.

Portalparken är troligtvis planerad efter ett tillgänglighets- och säkerhetstänk vilket det upphöjda bakkbordet, det hårdgjorda markmaterialet kring lekredskapen, färgkontrasterna, staketet och den standardiserade lekutrustningen tyder på. Portalparken är således gestaltad som en KFC-lekplats vilket dock gör att lekplatsen blir tråkigare och når lägre lekvärden. Även om Portalparkens KFC-utformning bedöms nå lägre lekvärden än Siegbahnparkens naturlika uppnår Portalparken inte dåliga poäng. -1 är i mitten på en skala från -6 till +6 och lekplatsens utformning hade därmed kunnat nå sämre lekvärden än vad den gör. Portalparkens lekvärden skulle dock kunna förbättras genom att tillföra mer vegetation, topografi, integration av lekutrustning och möjlighet till omvärldsförståelse. Å andra sidan finns risken att det istället skulle begränsa tillgängligheten och att samma problem skulle uppstå som i Siegbahnparken.

Enligt Lekvärdesfaktorns kvalitetsaspekter är en optimal lekplats naturligt gestaltad och samtidigt tillgänglig för alla vilket ingen av de analyserade lekplatserna är. Därmed kan en kombination av de båda gestaltningarna istället vara förebild för framtida utformningar för att tillgodose kvalitativa lekmiljöer med höga lekvärden.

5. Diskussion

I detta kapitel diskuteras undersökningens resultat och sätts i ett större sammanhang. Diskussionen återkopplar till uppsatsens syfte, teorier och problemformulering.

5.1. Reflektion kring resultatet och analysverktyget

Syftet med uppsatsens undersökning är att få ökad kunskap om vad som ger lekvärden på lekplatser och att ta reda på vilken typ av utformning som bäst kan tillgodose barns behov. Vid jämförelsen mellan de två lekplatserna blir det tydligt att den naturlika lekplatsen uppnår högre lekvärden än KFC-lekplatsen vilket överensstämmer med Woolley och Lowes teori. Dock påstår Woolley och Lowe (2013) att lekvärdet blir högre ju mer naturlig utformningen är vilket inte överensstämmer med undersökningens resultat. Tillgänglighet är svårt att kombinera med en naturlig gestaltning, därmed kan lekvärdet bara öka tills den naturlika karaktären istället begränsar tillgängligheten. Tillgänglighet är en faktor som Woolley och Lowe inte behandlar och ser därför inte detta som ett krav för att en plats ska uppnå lekvärde, därav uppstår inte det problemet för dem.

Eftersom tillgänglighet i sig inte ger något värde för leken kan detta tyckas rimligt. För barn utan funktionsnedsättning tillför inte tillgängligheten något utan gör snarare utformningen enformig och tråkig. Av den anledningen kan Siegbahnparkens naturlika gestaltning ses som optimal för dessa barn eftersom gestaltningen tillgodoser alla andra kvalitetsaspekter för lekvärdet. De allra flesta barn har inte någon funktionsnedsättning och därmed kan det tyckas rimligt att i första hand gestalta lekplatser som tillgodoser dessa barns behov på bästa sätt. Däremot är lek en rättighet för alla barn, både enligt Barnkonventionen och ur ett etiskt perspektiv, och det är samhällets ansvar att se till att det finns lekmiljöer som även tillgodoser funktionsnedsatta barns behov. Genom att göra lekplatsen tillgänglig möjliggör det för funktionsnedsatta att överhuvudtaget kunna uppleva platsens lekvärden och därför är tillgänglighet en viktig faktor att ha i åtanke vid lekplatsutformning.

Att Lekvärdesfaktorn tar med tillgänglighet som en kvalitetsaspekt kan bero på att verktyget är utformat av Malmö stad för att bedöma kvaliteten på kommunens förskolegårdar. Eftersom det är lag på att utemiljöerna ska vara tillgängliga kan det tänkas vara extra viktigt för en kommun att bedöma och identifiera eventuella brister som behöver åtgärdas för att förskolegårdarna ska följa lagen. Dock är det

även lag på att allmänna lekplatser ska vara tillgängliga och därmed är det rimligt att bedöma tillgängligheten även på dessa och därför kan Lekvärdesfaktorn vara ett bra verktyg att använda.

Att Woolley och Lowe inte tar upp tillgänglighet som en kvalitetsaspekt för lekvärdet visar på att beroende på vilken analysmodell som används och vad den modellen räknar som lekvärde, samt för vem, kan resultatet bli olika. Med tanke på att lekvärde är svårt att definiera är detta rimligt. Lekvärdesfaktorn tar framförallt upp kvalitetsaspekter för lekvärden som är kopplade till naturlika utformningar vilket gör det naturligt att denna utformning når högre värden än KFC-lekplatsen. Lekvärdesfaktorn tar däremot inte upp till exempel sammanhanget som lekplatsen befinner sig i, hur många barn som använder lekplatsen eller säkerhet. Skulle en annan analysmodell användas som tittar på andra kvalitetsaspekter skulle resultatet kunna se annorlunda ut. Om analysmodellen till exempel bara skulle titta på lekvärden för funktionsnedsatta barn skulle Portalparkens KFC-utformning nå högre poäng och därmed anses vara en bättre utgångspunkt. Även om det finns olika sätt att se på lekvärde finns det flera analysmodeller och forskning som överensstämmer med Lekvärdesfaktorn, vilket ökar dess trovärdighet och rättfärdigar de kvalitetsaspekter som den fokuserar på. Både Woolley och Lowes studie och denna uppsats undersökning, baserad på Lekvärdesfaktorn, visar samma resultat; naturlika gestaltningar av lekplatser ger högre lekvärden. Detta kan till viss del bero på att analysverktygen möjligtvis är baserade på samma eller liknande forskning. Däremot är inte analysverktygen likadana. Woolley och Lowes dimension om platsens fysiska element som de använder för bedömning av lekvärden liknar Lekvärdesfaktorns kvalitetsaspekter, de andra två dimensionerna som handlar om förutsättningar för olika lekar och miljömässig karaktär skiljer sig samt avsaknaden av tillgänglighetsaspekten. Att resultatet ändå blir samma, med olika analysmodeller som tittar på olika faktorer, stärker resultatets kredibilitet.

För att få ett mer nyanserat och representativt resultat kan analysen genomföras på fler lekplatser. Detta skulle ge uppsatsen ett större underlag att dra slutsatser från och därför fungera bättre som utgångspunkt för framtida lekplatsutformningar. Även andra typer av gestaltningar, som temalekplatser, kan analyseras för att se hur de stämmer in i bedömningen. Analysen skulle med fördel kunna genomföras vid flera tillfällen under året för att ordentligt kunna bedöma hur lekvärdet förändras med årstiderna. Exempelvis skulle det vara enklare att undersöka skugga, markmaterial och planteringar när det inte är vinter. Årstiden vid analystillfällena kan därmed ha påverkat resultatet något dock var förhållandena lika vid båda tillfällena. För att ytterligare utveckla uppsatsen skulle antal besökare på lekplatserna kunna undersökas. Intervjuer med användarna skulle också kunna göras för att få in deras uppfattning om lekplatsernas utformning.

5.2. Är naturlika utformningar alltid att föredra?

Naturlika lekplatsutformningar har flera fördelar men är denna utformning alltid att föredra? Lekplatsutformning är en komplex fråga som behöver ta hänsyn till många

olika aspekter. Kanske behöver inte alla lekplatser tillgodose allt och ibland kan aspekter som trygghet och effektiv markanvändning gå före ett högt lekvärde.

Att lekplatser är av hög kvalitet är viktigt eftersom det ökar chansen att barn leker utomhus vilket leder till flera positiva effekter för barnens fysiska och mentala hälsa. Därav bör lekplatser, baserat på denna undersökning, gestaltas naturligt. Däremot är alla lekplatser bättre än inga lekplatser och variation inom ett område med olika typer av lekplatser kan behövas för att användarna ska kunna hitta platser som passar dem. Att ha flera olika lekplatser att leka på, som inte är precis likadana, kan även ge själva leken större variation. Därmed kan lekplatser med olika utformning komplettera varandra och tillsammans tillgodose den variation som forskning visar att barn behöver. Lekplatsens kontext är därför viktig och varje enskild lekplats kanske inte måste tillgodose allt. Om en lekplats däremot är ensam i sitt område är det kanske viktigare att utformningen och innehållet i den lekplatsen är varierat och intressant än om det finns fler lekplatser i närheten. Besökarnas val av lekplats är dessutom ofta baserat på avståndet till bostaden och därför kan även Portalparken med sin KFC-utformning vara uppskattad och välanvänd av de boende i området trots lägre lekvärden.

I enlighet med undersökningens resultat skulle Portalparkens lekvärden kunna förbättras genom att tillföra mer vegetation, topografi, integration av lekutrustning och möjlighet till omvärldsförståelse. Å andra sidan skulle dessa förbättringar för lekvärdet kunna leda till känslan av en otrygg miljö. Rumsskapande element som topografi och buskage må vara attraktivt för barns lek och utveckling men det kan också bidra till skymda platser som kan upplevas obehagliga med tanke på föräldrars oro för övergrepp. Ur detta perspektiv är istället Portalparkens nuvarande öppna utformning att föredra.

I tätta städer med höga markpriser kan det vara svårt att avsätta stora friytor för barn men Malmö stad (2011) påstår att det delvis går att kompensera för liten yta med större innehållsmässig variation och genom att tillgodose Lekvärdesfaktorns kvalitetsaspekter. Enligt resultatet av denna undersökning ges hög kvalitet av en naturlig utformning och därför skulle det vara intressant att även analysera lekvärden på en liten och naturlig lekplats. Troligtvis skulle en sådan inte uppnå höga poäng för friyta eller zoner. Dessutom skulle tillgängligheten antagligen vara ännu svårare att tillgodose på en liten yta med mycket vegetation och topografi. Kombinationen naturlig gestaltning och liten yta kan därmed antas vara svår.

Hög kvalitet handlar inte bara om ett rikt och varierat innehåll utan även om tillgång till friyta. Stora ytor ger dessutom större förutsättningar för att kunna skapa ett varierat och kvalitativt innehåll, vilket blir tydligt i Siegbahnparken som både är stor till ytan och har högt lekvärde. Kvalitativa lekplatsutformningar tar därför mer mark i anspråk och därav kan det ses som en utmaning att få till ett tillräckligt rikt innehåll och höga lekvärden på en liten yta som faktiskt kompenserar för dess bristande storlek. För att kunna skapa naturliga lekplatser som har hög kvalitet behöver därför stora ytor avsättas. Ekonomiskt sett är kanske barns lek svårt att motivera här och nu men med tanke på de fördelar som kvalitativa lekmiljöer i längden kan ge för folkhälsan och den ekologiska hållbarheten kan pengar sparas och samtidigt kan det bidra till ett bättre samhälle. Därför bör hänsyn tas till barns

utemiljö tidigt i planeringsskedet för att säkerställa att tillräckligt stora ytor avsätts som ger möjligheter för att kunna skapa kvalitativa och naturlika utemiljöer för barns lek i den täta staden.

Hur lekplatser bör utformas är en komplex fråga och allt handlar om prioriteringar. Det som är positivt ur en aspekt kan vara negativt ur en annan men samtidigt är det viktigt att väga andra aspekter mot behovet av miljöer som ger upphov till lek. Lekplatser är i huvudsak till för att tillgodose barns behov för utveckling och lärande vilket inte får glömmas bort.

5.3. Lekplatsens utformning för ett hållbart samhälle

Barns naturkontakt är en viktig del av deras uppväxt och kan bli en avgörande faktor för framtida hållbara samhällen enligt Lisberg Jensen (2011). Att alla barn inte har möjlighet till naturkontakt och är hänvisade till sitt närområde gör det därför viktigt att stadens lekplatser kan erbjuda detta. Enligt denna teori om miljöengagemang bör lekplatser med Siegbahnparkens naturlika gestaltning långsiktigt bidra till mer miljömedvetna människor som tar hand om planeten. Samhället måste bli mer hållbart och med en naturlig gestaltning som bevarar och utvecklar platsens biologiska värden kan även lekplatsen vara med och bidra. Genom dess gestaltning kan lekplatsen utgöra en viktig plats för biologisk mångfald och tillgodose ekosystemtjänster vilket dessutom kan väcka miljöengagemang hos barn. Därför kan lekplatsen vara mycket mer än bara en lekplats. KFC-lekplatser med hårdgjorda markmaterial och utan vegetation och topografi har därav inte plats i den framtida hållbara staden.

6. Slutsats

Uppsatsens jämförande platsanalys baserad på analysverktyget Lekvärdesfaktor visar att en naturlig gestaltning, likt den i Siegbahnparken, bättre kan tillgodose kvalitativa utemiljöer för barn med höga lekvärden än en KFC-utformning, likt den i Portalparken. Den naturliga utformningen tillgodoser kvalitetsaspekterna zonering av lekplatsen, vegetation och topografi, integration av lekutrustning och möjlighet till omvärldsförståelse vilket KFC-lekplatsen inte gör. På det sättet uppnår den naturliga lekplatsutformningen högre lekvärden och kan vid gestaltning fungera som utgångspunkt för att säkerställa kvalitativa lekmiljöer i den täta staden. Jämförelsen visar dock att de båda lekplatsutformningarna har sina för- och nackdelar för lekvärdet och beroende på vad som prioriteras blir utformningen olika. Om målet med lekplatsens utformning är att nå så höga lekvärden som möjligt är en naturlig gestaltning att föredra framför en KFC-utformning, men en helt naturlig lekplats är kanske inte alltid det bästa. Undersökningen visar att den naturliga utformningen är svår att kombinera med tillgänglighet och på det sättet kan den inte uppnå ett maximalt lekvärde. En optimal lekplatsutformning enligt lekvärdesfaktorn är både naturlig och tillgänglig för alla vilket ingen av de analyserade lekplatserna är. Undersökningen visar också att det finns andra aspekter som Lekvärdesfaktorn inte tar upp som är viktiga att ta i beaktning vid gestaltning av lekplatser. Dessa behöver dock vägas mot behovet av miljöer som ger upphov till lek.

Lek är en rättighet för alla barn och det är samhällets ansvar att se till att det finns lekmiljöer som tillgodoser alla barns behov. Att barn leker utomhus är viktigt och landskapsarkitekten har därmed ett ansvar i att utforma attraktiva lekplatser som lockar till utomhuslek. Därför behöver lekplatser utformas med förståelse för lekens värde. Alla lekplatser är bättre än inga lekplatser och kanske behöver inte alla utformningar vara bra ur alla perspektiv, men genom gestaltning kan mycket göras för att ge barnen bästa möjliga förutsättningar under uppväxten. Trots innehållsrika lekplatser med hög kvalitet visar undersökningen att det är svårt att kompensera för barns minskade utemiljöer och därför behöver utrymme ges för att ha möjlighet att skapa kvalitativa lekmiljöer i den täta staden.

Referenser

- Abbott, L. (1995). "Lek är toppen!" Om att utveckla lek i skolan. I: Moyles J. R. (red.) *Släpp in leken i skolan*. 1 uppl., Stockholm: Runa
- Andersson, C. (2017). *Lekfulla landskap*. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning/Trädgårdsingenjör: design.
https://stud.epsilon.slu.se/13039/1/andersson_c_171204.pdf
- Andersson, C. & Jansson, M. (2018). Lekplatsers kvalitet - verktyg för värdering och utveckling. [Faktablad]. Movium fakta. Alnarp: Tankesmedjan Movium.
https://www.movium.slu.se/system/files/news/13578/files/movium_fakta_3_2018-lekplatsers_kvalitet_.final_webb.pdf [2021-02-18]
- Beckman, M. (2018). *Lek på riktigt - Om att sluta bygga lekplatser och börja skapa rikare lekmiljöer*. Örebro: Örebro kommun.
<https://www.orebro.se/download/18.5343a44a16a31b1864f2904/1557410812963/Lek%20p%C3%A5%20riktigt.pdf>
- Boverket (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. (ISBN 978-91-7563-264-3) Karlskrona: Boverket
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf>
- Grahn, P., Mårtensson F., Lindblad B., Nilsson P. & Ekman A. (1997). *Ute på dagis*. Alnarp: Movium
- Hyder, T. (2005). *War, Conflict and Play*. Maidenhead: Open University Press.
- Jansson, M. (2016). Lekplatser idag och i framtiden – tankar om hållbar utveckling. I: Jansson, M., & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst. 148-177.
- Jensfelt, A. (2015). Landskapsarkitekter tar strid för barns utemiljö. *Arkitekten*, 25 augusti. <https://arkitekten.se/nyheter/landskapsarkitekter-tar-strid-for-barns-utemiljo/> [2021-02-13]
- Jungmark, L. (2019). Ekosystemtjänster med barnperspektiv. *Tidskriften STAD*, 20 maj. <https://www.movium.slu.se/ekosystemtjanster-med-barnperspektiv> [2021-02-13]
- Lisberg Jensen, E (2011). Humanekologiska perspektiv på barns naturkontakt. I: Mårtensson, F., Lisberg Jensen, E., Söderström M., & Öhman, J. (red.) *Den nyttiga utevistelsen*. (Rapport 6407). Stockholm: Naturvårdsverket, 25-54.

- <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6407-5.pdf>
- Malmö stad (2010 - 2011). *Lekvärdesfaktor vid förskolegårdar i Malmö – med syfte att nå hög lekkvalitet*. Malmö: Stadsbyggnadskontoret Malmö stad
<https://www.lund.se/globalassets/naturskolan/grona-skolgardar/lekvardesfaktor-for-forskolegardar-i-malmo.pdf>
- Malmö stad (2011). *Utemiljö vid förskolor i Malmö – ett verktyg för planering, utformning och bygglovsgranskning*. Malmö: Stadsbyggnadskontoret Malmö stad
<https://malmo.se/download/18.723670df13bb7e8db1b8e7f/1491305651237/Utemilj%C3%B6+vid+f%C3%B6rskolor+i+Malm%C3%B6+dec+2011.pdf>
- Mårtensson, F. (2009). Lek i verklighetens utmarker. I: Jensen, M. & Harvard, Å (red). *Leka för att lära*. Lund: Studentlitteratur. 163-188.
- Mårtensson, F. (2011) Humanekologiska perspektiv på barns naturkontakt. I: Mårtensson, F., Lisberg Jensen, E., Söderström M., & Öhman, J. (red.) *Den nyttiga utevistelsen*. (Rapport 6407). Stockholm: Naturvårdsverket. 55-81.
<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6407-5.pdf>
- Mårtensson, F. (2013). Vägledande miljödimensioner för barns utomhuslek. *Socialmedicinsk tidskrift*. 4, 502-509.
<https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1027/835>
- Mårtensson F., Jensen Lisberg E., Söderström M. & Öhman J. (2011). Sammanfattande syntes. I: Mårtensson, F., Lisberg Jensen, E., Söderström M., & Öhman, J. (red.) *Den nyttiga utevistelsen*. (Rapport 6407). Stockholm: Naturvårdsverket. 15-24.
<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6407-5.pdf>
- Nolin, C. (2016). Hundra år av lekplatshistoria - 1850-1950. I: Jansson, M., & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst. 34-55.
- Norén-Björn, E. (2016a). Barn väljer med sina fötter - observera och testa leken. I: Jansson, M., & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst. 14-33.
- Norén-Björn, E. (2016b). Hur har det gått med visioner och ambitioner kring barns lekmiljöer?. I: Jansson, M., & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst. 128-147.
- Prellwitz, M. (2016). Utmaningen är en lekplats för alla. I: Jansson, M., & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst. 114-127.
- SFS 2010:900. *Plan- och bygglag*. Stockholm: Finansdepartementet

- SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet MRB
- Stadsbyggnadsförvaltningen (2019). *Riktlinjer för lekmiljöer på allmän plats i Uppsala kommun*. (GSN-2019-1054) Uppsala: Uppsala kommun.
<https://www.uppsala.se/contentassets/62ca51747a704d579a205455041e4c92/12.-riktlinjer-for-lekmiljoer-pa-allman-plats-i-uppsala-kommun.pdf>
- Uppsala kommun (2018). *Portalparkens lekplats*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/natur-parker-och-friluftsliv/parker-lekplatser-och-hundrastgardar/lekplatser/portalparkens-lekplats/> [2021-02-15]
- Uppsala kommun (2019). *Siegbahnparken och Carlshage*. <https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/rosendal/parker-och-lekplatser/siegbahnparken/> [2021-02-09]
- Ur Samtiden – Låt staden grönska* (2020). Lekotoper. [Video].
<https://urplay.se/program/219437-ur-samtiden-lat-staden-gronska-lekotoper> [2021-02-26]
- Woolley, H. (2007) Where do the children play? How policies can influence practice. *Municipal Engineer*. 160, 89–95.
<https://eprints.whiterose.ac.uk/94596/1/Woolley%202007%20%20%20W%20here%20do%20the%20children%20play%20FINAL.pdf>
- Woolley, H. & Lowe, A. (2013) Exploring the Relationship between Design Approach and Play Value of Outdoor Play Spaces. *Landscape Research*. 38 (1), 53-74.
https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01426397.2011.640432?casa_token=FGtdNIDHIQAAAAAA:8AfsIKWMjVNoBQqv1WFWA-2hMAEPDsBJyyDSR7k3JT6YgMHnDOap_P7U9rb0CzOp4MD_ge5fWRgVJg

Opublicerat material:

Linda Wallgren Landskapsingenjör, Projektledare park, Enheten Planering och projektering, Uppsala Kommun, mejlkonversation den 17 februari 2021

Bilaga 1

Bedömning av lekvärdesfaktorns delpunkter

Innehållet i lekvärdesfaktorn är hämtad från kapitlet *Lekvärdesfaktor* i dokumentet *Utemiljö vid förskolor i Malmö - ett verktyg för planering, utformning och bygglovgranskning* framtaget i en förvaltningsövergripande arbetsgrupp med representanter från Miljöförvaltningen, Stadsbyggnadskontoret, Gatukontoret och Stadsfastigheter och förskoleverksamheten i Malmö stad samt Malmö Naturskola. Vissa delar är direkt hämtade från dokumentet, medan andra är omformulerade för att enklare kunna användas vid granskning av situationsplaner för förskolor.

Om gården endast delvis når upp till kvaliteterna inom respektive poängnivå, kan halva poäng ges.

FRIYTA:

Till friytan räknas de ytor som barnen har tillgång till och kan använda vid sin utevistelse. Ytor för exempelvis förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering och ytor för leveranser där barnen inte kan vistas, räknas bort.

- +1 Gården är $\geq 30 \text{ m}^2/\text{barn}$ och $\geq 2000 \text{ m}^2$ totalt.
- 0 Gården är $25\text{--}30 \text{ m}^2/\text{barn}$ och ca 2000 m^2 totalt.
- 1 Gården är $\leq 25 \text{ m}^2/\text{barn}$ och $\leq 2000 \text{ m}^2$ totalt.

ZONERING AV GÅRDEN:

En förskolegård bör ha egenskaper från tre zoner, en trygg, en vidlyftig och en vild.

- +1 Gården har egenskaper från alla tre zonerna.
- 0 Gården har egenskaper från två av zonerna.
- 1 Gården upplevs endast som en zon.

Innehåll i respektive zon:

Trygg zon: Området närmast huset ska vara en plats för trygghet, lugn och ro. Zonen bör innehålla bord och sittplatser. Förutsättningar för någon form av lugnare aktivitet som bakbar sand, lekhus eller odlingar bör även förekomma.

Vidlyftig zon: Erbjuder utrymme för rörelse i många olika riktningar och ett flertal redskap som främjar en rörelsefylld lek. Redskapen kan exempelvis främja klätterlek och balansgång av olika slag. I denna zon hör bland annat gungor och rutschkanor hemma. Även kullar och terräng kan skapa förutsättningar för den vidlyftiga leken.

Vild zon: Bör vara placerad utanför den vidlyftiga zonen. Tät växtlighet ska ge möjlighet för barnen att uppleva känslan av att vara ifred. Den vilda zonen ska innehålla lekbar vegetation med buskar och träd och ska gärna utgöra minst en tredjedel av förskolegården. Varierad topografi förstärker den vilda karaktären.

TILLGÄNGLIGHET:

- +1 Rörelsehindrade kan ta sig runt förskolebyggnaden och ut på stora delar av gården, till områden i alla förskolegårdens zoner. Markmaterialet möjliggör att rörelsehindrade kan komma intill de flesta av gårdens lekredskap. Ett flertal av lekredskapen är möjliga för rörelsehindrade att använda på egen hand. Färgsättning med kontraster ökar orienterbarheten för barn och vuxna med nedsatt syn.
  - 0 Rörelsehindrade kan röra sig runt byggnaden och utnyttja en större del av gården på egen hand. Det ska finnas exempel på lekredskap som är tillgängliga även för funktionshindrade.
  - 1 Rörelsehindrade kan inte ta sig runt byggnaden på egen hand. På grund av markens utformning kommer rörelsehindrade inte fram till lekredskapen och kan heller inte använda dessa.
-

VEGETATION OCH TOPOGRAFI:

- +1 Minst hälften av gården har varierad topografi. Det finns ytor med naturlig vegetation eller planterad varierad vegetation som går att leka i. Det finns platser för lek i såväl soliga lägen som i skugga.
  - 0 Gård med enstaka kulle. Den största delen av vegetationen går inte att leka i, men en del av vegetationen är lekbar. Delar av gården ligger i skugga.
  - 1 Platt gård med vegetation som inte går att leka i. I stort sett hela gården har samma solförhållanden. Den är antingen solbelyst eller ligger i skugga.
-

INTEGRATION AV LEKUTRUSTNING I FÖRSKOLEGÅRDENS LANDSKAP:

- +1 På ett flertal ställen finns exempel på lekredskap som är integrerade i landskapet. Dessa står således inte inom inramade ytor för lek. Naturliga partier av gårdens landskap kan användas som lekutrustning.
  - 0 Det finns lekredskap som är integrerade i landskapet, men de flesta står inom avgränsade områden utan kontakt med det omkringliggande landskapet.
  - 1 I princip all lekutrustning står inom inramade lekområden. Landskapet utanför detta erbjuder en torftig lekmiljö.
-

MÖJLIGHET TILL OMVÄRLDSFÖRSTÅELSE:

- +1 Gården förändras under året och det finns olika saker för barnen att göra här under de olika årstiderna. Det finns löst material för barnen att använda och möjlighet för konstruktionslek med exempelvis vatten och sand. Det finns odlingsmöjligheter på gården och någon naturlig/vild miljö där barnen kan följa kretsloppet.

- 0 Ett flertal naturliga inslag på gården förändras med årstiderna. Delar av gården är möjliga för barnen att undersöka och påverka. Det finns någon form av praktiskt exempel på hur omvärlden fungerar, exempelvis odling.
  - 1 Den största delen av gården är hårdgjord och inte möjlig att påverka. Färdiga lekredskap och anvisade lekytor styr leken.
- .....

UTSIKT ÖVER GRÖNSKA / SAMPEL MELLAN UTE OCH INNE:

- +1 Både små och stora barn har god utsikt över grönska. Lågt placerade fönster gör att barnen kan se rakt ut. Utgångar till gården finns från såväl kapprum, som från verksamhetsrummen. Direktkontakten gör det lätt att flytta ut den pedagogiska verksamheten.
  - 0 Barnen kan uppleva grönska inifrån avdelningarna. Direktutgångar finns från kapprummen till gården.
  - 1 Ingen eller nästan ingen grönska upplevs inifrån avdelningarna. Det finns inga direktutgångar till gården utan barnen måste invänta personal för att få tillgång till gården i dess helhet.
- .....